

NAGY MÁRTA

Baka István költészetei

BORSODI L. LÁSZLÓ: MASZK ÉS SZEREPJÁTÉK

Kalligram Kiadó
Budapest, 2017
303 oldal, 2990 Ft

Egy időtálló költői életmű léte dinamikus, folyamatosan dialógusképes, hiszen állandóan megújuló értelmezéseiben léteznek, ilyen értelemben soha nem lehet lezárt, befejezett – tartja az irodalomkritika egyik alaptézise. Igaz ez a dinamikus lét Baka István életművére is. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy újabb fontos állomáshoz érkezett a Baka-kritika: Nagy Gábor 2001-es monográfiája után ismét egy szintetizáló jellegű mű látott napvilágot: Borsodi L. László *Maszka és szerepjáték* című kötete. Szándékosan kerülöm a monográfia terminust, hiszen kétségtelen, hogy választott tárgyát kimerítően, teljességre törekvő igénnyel mutatja be, tárgyválasztása, értelmezési kerete és a kötet koncepciója mégis eltér egy klasszikus monográfia struktúrájától. Ugyanakkor olyan mélységű és következetességű feldolgozása Baka költészetének és a hozzá fűződő szakirodalomnak, ami egyértelműen monografikus igényű. Ahogy Bombitz Attila fogalmazott a kötet bemutatóján: egyszerre nyit és zár, nyitja és zárja az életművel foglalkozó eddigi munkákat. Ez a szerepe pedig különösen hangsúlyos, hiszen úgy nyúl Baka költészetéhez, ami sok szempontból különbözik az eddigiektől.

”

A szerző pontosan megfogalmazza, hogy műve recepcióesztétikai interpretáció, ám nem terjed ki a Baka-életmű egészére, pusztán a költő testamentumának tekintett *Tájkép fohással* című kötetet emeli be az értelmezésbe. „(...) a költő halála előtt megszerkesztett, a szerzői kanonizációs gesztus révén az életművet lezártnak és véglegesnek felmutató, tehát költői testamentumnak tekintett *Tájkép fohással* című kötet kritikai horizontban történő olvasata és újraolvasása kíván lenni.” – írja. Tárgyválasztása nemcsak a fent megfogalmazott, izgalmas műfaji kérdéseket veti fel, hanem legalább ennyire messzire vivő recepcióesztétikai kérdéseket is. A költő ugyanis élete utolsó évében, 1995-ben szerkesztette meg az általa teljesnek tekintett poétikai életművét: bizonyos verseket beemelt, másokat kihagyott, de ami ennél is mélyebb értelmezési kérdéseket vet fel, ciklusokat rendezett át. Élete

alkonyán, a halál biztos tudatában tehát újraolvasta és felülírta saját életművét. Ezzel szinte felszólította a kritikát, hogy hasonló módon közelítsen a szövegeihez, másrészt pedig arra készítette, hogy a saját korábbi szövegeit is gondolja újra, hiszen ezzel a gesztussal mintegy zárójelbe tette a korábbi kötetekről szóló kijelentéseket.

Borsodi L. László meghallotta és elfogadta ezt a felszólítást, ezzel a tudatossággal közelít tárgyához, és pontosan, már-már szigorú következetességgel kijelöli munkája kereteit, amit aztán precízen végig is visz. Pontosán tudja, hogy a recepcióesztétikai megközelítés akkor valószínűleg meg, ha dialógusba hozza az eddig megjelent szakirodalomnak azt a részét, mely az egyes Baka-kötetekre vonatkozik. Ilyen módon nemcsak a *Tájkép fohással* recepcióesztétikai értelmezését végzi el, hanem a szakirodalomét is. Megközelítésében egyértelműen érezhető, hogy ahhoz a kritikus generációhoz tartozik, melynek tagjait már nem köti személyes élmény Bakához, ezért olyan tisztán kritikus attitűddel tud közelíteni a költői hagyatékhoz, amit a későmodern szövegvilágra jellemző nyelvi megelőzöttség megkövetel, a személyes érintettség azonban megehezít, sőt talán lehetetlenné is tesz. Saját megfogalmazása szerint a szövegvilágok organikus egységként való értelmezését úgy szeretné elvégezni, hogy közben párbeszédet folytat a művek recepcióját meghatározó, abban mérvadónak számító kritikai szövegekkel.

Tárgyválasztása és kritikai szemlélete maga után vonja jellegzetes és szintén pontosan definiált értelmezői szempontjait is: „Amennyiben ugyanis ez a késő modern alapozású szerepköltészet a nyelvi megelőzöttség tapasztalatával szembesít, a ciklusok mint nyelvi képződmények a szerepjátékosoknak mint hagyomány- és kultúraértelmező metaforikus alakzatoknak a keretei. Így olvasatomban a metaforikus-szerepjátékos versnyelvnek az értelmezése összekapcsolódik annak a poétikai koncepciónak az értelmezésével, amely a ciklusváltások és a gyakran ezzel összefüggő szerepváltások miérettől is vizsgálja.” Ezzel magyarázható a kötet alcíme, mely Baka István költészetéről beszél: „Az idegent a sajáttal rokonító, illetve a sajátot mással idegenítő, ezért a költői nyelvet többszólamúvá tevő késő modern nyelvfelfogás, a szerepjáték és maszköltés mint (szöveg) hagyomány- és kultúrateremtés, valamint az így teremtdő metaforikus versvilág alapján nem Baka István költészetéről, hanem költészetéről beszélek. Ezt a többes számot indokolja a Baka műfordításaiból eredeztethető szerepjátékosok hatása is.”

Következetesen végigviszi ezt a koncepciót, aminek egy feszes, fegyelmezett struktúra és gondolatmenet lesz az eredménye, mely a Baka-testamentum és a vonatkozó szakirodalom legmélyebb rétegeit is feltárja. Ezzel lezár, vagy legalábbis kérdőjelessé tesz bizonyos kritikai attitűdöket, ugyanakkor új horizontokat nyit meg. Nehéz nem észrevenni, hogy ez a koncepció erősen rímel Baka vers- és cikluséptéki stílusára, ami egy újabb izgalmas réteggel gazdagítja a szöveget.